

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ



«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ



№ 2(22) сәуір-маусым 2020
ISSN 2710-3994



Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызыл мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)

Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)

Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvy Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтмашұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашии Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)
- Абиля Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНХ «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)
- Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)
- Кумекоев Болат Есимхамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)
- Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Таймагамбетов Жакен Кожакметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:

Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.

1920-1930 ЖЖ. ШЕТЕЛДІК САЯСИ ЖӘНЕ ЕҢБЕК МИГРАНТТАРЫНА ҚАТЫСТЫ КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ САЯСАТЫ

Закарья Р.

Әл-Фараби ат. ҚазҰУ-нің 1 курс докторанты. Алматы қ., Қазақстан.

Аңдатпа. *Kіріспе.* Бұл мақалада Қазан төңкерісі және азамат соғысынан кейінгі КСРО-ға Еуропадан келетін саяси және еңбек мигранттарына қатысты Кеңес үкіметінің 1920-1930 жылдар аралығындағы саясаты баяндалды. Сонымен қатар, шетелдіктердің КСРО-ға аталған кезеңдегі қарқынды көшуін тудырушы факторлары анықталды. Коммунистік Ресейдің қоныс аудару саясаты және оның бір бөлігі ретінде еңбек көші-қоны саласындағы саясат 1917 жылдың қазан айынан кейін түбегейлі өзгерді. Мигранттардың негізгі тобы революциялық оқиғаларға және шетелдік коммунистік партиялардың қызметіне қатысқан коммунистер болды. Миграциялық процесс арқылы келген шетелдік саяси азаматтар мен коммунистерден басқа Кеңес Одағы шақырған шетелдік жұмысшылар мен білікті мамандар санаты ерекше және неғұрлым мұқият қарауға жатады. КСРО-да партия басшылығының бастамасымен индустрияландыру мәселелерін шешу аясында шетелдік жұмысшылар мен мамандарды тарту үшін үгіт-насихат жүргізілді. КСРО-ның Конституциясына сәйкес КСРО-ға қоныс аударған шетелдіктер саяси пана алуға құқылы болды.

Түйін сөздер: Көші-қон саясаты, шетелдік мамандарды тарту, еңбек миграциясы, халықаралық миграция

ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО СОЮЗА ПО ОТНОШЕНИЮ К ИНОСТРАННЫМ ПОЛИТИЧЕСКИМ И ТРУДОВЫМ МИГРАНТАМ В ПЕРИОД 1920–1930 гг.

Закарья Р.

PhD докторант 1 курса. Казахский национальный университет имени аль-Фараби.
г. Алматы, Казахстан.

Аннотация. *Введение.* Данная статья посвящена политике советского правительства 1920-1930 гг. по отношению к политическим и трудовым мигрантам приехавшим из европейских стран после Октябрьской революции и Гражданской войны. Были выявлены факторы, вызывающие интенсивный переезд иностранцев в СССР в 1920-1930 годах. Политика в области трудовой миграции как часть политики переселения Коммунистической России кардинально изменилась после Октября 1917 года. Основную группу мигрантов составляли коммунисты, участвовавшие в революционных событиях и деятельности иностранных коммунистических партий. Кроме вышеупомянутых коммунистов-политэмигрантов, категории иностранных рабочих и квалифицированных специалистов, приглашенные советским государством подлежат особому и более тщательному рассмотрению. По инициативе руководства партии в СССР была проведена агитация для привлечения иностранных рабочих и специалистов для работы связи с НЭП. В соответствии с Конституцией СССР иностранцы, переселившиеся в СССР, имели право на получение политического убежища.

Ключевые слова: миграционная политика, трудовая миграция, международная миграция, привлечение иностранных специалистов.

POLICY OF THE SOVIET UNION REGARDING FOREIGN POLITICAL AND LABOR MIGRANTS IN THE PERIOD OF 1920-1930

Zakarya R.

1st year PhD student. Al-Farabi Kazakh National University. Almaty, Kazakhstan.

Abstract. Introduction. This article is devoted to the policy of the Soviet governments in 1920-1930. In relation to political and labor migrants who came from European countries after the October revolution and the Civil war. The factors causing the intensive relocation of foreigners to the USSR in 1920-1930 were identified. Labor migration policy as part of the resettlement policy of Communist Russia has changed dramatically since October 1917. The main group of migrants was communists who participated in the revolutionary events and activities of foreign communist parties. In addition to the above-mentioned communist political emigrants, the categories of foreign workers and skilled specialists invited by the Soviet state are subject to special and more thorough consideration. At the initiative of the party's leadership, campaigns were conducted in the USSR to attract foreign workers and specialists to work with the NEP. In accordance with the Constitution of the USSR, foreigners who resettled in the USSR had the right to political asylum.

Keywords. migration policy, labor migration, international migration, attracting foreign specialists.

Кіріспе

1917 жылдың қазан айынан бастап 1920-1930 жылдар аралығында Кеңестік Ресей реципиент елге айналды. Бұған себеп 1920-шы жылдары Кеңес Одағына көшіп келген мигранттардың басым бөлігі Еуропа мемлекеттерінде болған революциялық қозғалыстарға қатысқан саяси эмигранттар болды. Өз отанында сәтсіз төңкеріске қатысып, кейін қудалауға ұшыраған революцияның белсенділері КСРО-да саяси пана алуға қол жеткізді. «Борьба Коммунистической партии за укрепление интернациональных связей рабочего класса СССР» атты Львуниннің еңбегіне жүгінсек 1917-1923 жылдары КСРО-ға 100 000 адам саяси тұрғыдан көшіп келсе, оның 10 000-ы шетелдік революцияға қатысқан коммунистік ұйымдардың мүшелері болды.

Кеңес Үкіметінде шетелдік революционерлер мен коммунистерді жайластыру мәселелерін шешуде Төңкеріс күресшілеріне халықаралық көмек ұйымы (МОПР) елеулі қолдау көрсетті. Аталмыш ұйым әлемнің барлық елдерінде таптық күрес құрбандарына материалдық және саяси көмек көрсетумен айналысты. Оның функциясына: политэмигранттарды қабылдау, оларды тұрғын үймен, ақшалай, азық-түлік және заттай үлеспен қамтамасыз ету, сондай-ақ жұмысқа орналастыру кіреді.

Сондай-ақ, 1920 жылдардың басындағы дағдарыс кезінде қиын экономикалық жағдайға тап болған шетелдік мигранттар КСРО-ға қоныс аударды. Шетелдік жұмысшылардың, әсіресе маңызды саладағы мамандардың КСРО-да жұмыс іздеуден басқа амалы қалмады.

Әдістер

XX ғ бірінші жартысындағы КСРО-ға келген мигранттарға байланысты көші қон мәселесін жан-жақты айшықтау және аталған үдерісті бағалауға саяси, экономикалық, әлеуметтік, ұлттық және психологиялық факторлардың кең көздерін ескере отырып, жүйелі зерттеу тәсілі қолданылды. Зерттеу тарихнамалық, объективтілік және ғылыми сияқты тарихи білімнің негізгі

қағидаттарына негізделген. Мақалада шет елдік ғалымдар мен сарапшылардың маңызды болып табылатын еңбектері назарға алынған. Зерттеу барысында мемлекетаралық құжаттар мен тарихшылардың мақалаларын жинақтау, талдау мен сараптау әдістері пайдаланылды.

Талқылау

Зерттеу жұмысының дерекнамалық негізі Ресейде өткізілген конференциялар мен диссертациялық қорғауда қарастырылды. Мұндай деректердің қатарына КСРО-ның заңдар жинағы мен ғылыми жинақтар кірген. Кейбір мақалалар шетелдік ғылыми басылымдарда жарияланған. Зерттеу нәтижелері дүниежүзілік тарих бөлімінің, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының отырыстарында баяндамалар түрінде ұсынылды және талқыланды.

Нәтижелері

Халықтың көші-қонына қатысты (лат. *migratio*-қоныс аудару) алдымен адамдардың аумақтық қозғалысын (механикалық қозғалысын) түсіну керек. Ол әдетте, әртүрлі факторлардың – әлеуметтік-экономикалық, әскери-саяси, діни, табиғи, экологиялық әсерімен; жекелеген өңірлер мен елдердің тарихи және шаруашылық даму ерекшеліктерімен негізделген елдің аумағы бойынша (немесе мемлекеттер арасында) орын ауыстырумен байланысты.

Көші-қон адамдардың уақытша немесе тұрақты тұрғылықты мекенге қоныс аударулары негізінде жүзеге асады. Көші-қон ағындарының бағыты бойынша оларды сыртқы (құрлықаралық және мемлекетаралық) және ішкі (ауданаралық, ауданішілік) деп бөледі. Сыртқы көші-қонға көшіп кету (тұратын елден кету) және көшіп келу (елге кіру), сондай-ақ реэмиграция немесе репатриация (Отанына кеткендердің қайтып келуі) жатады. (Воробьева, 2003: 35) 1917 жылдың ақпан айынан кейін халықаралық көші-қон сипатының түбегейлі өзгерген алғашқы көрінісі – саяси эмиграцияның өз отанына қайтып келуі. Сонымен қатар өзгерген қоғамдық қатынастар 1917 жылдың қазанынан кейін Ресейден көшіп кетуге қатысты мемлекеттің позициясын, РКФСР аумағында болған шетелдіктердің жағдайын, РКФСР азаматтарының және шетелдіктердің болашақ КСРО аумағына келуі мен кетуін анықтады. (Турубинер, 1925: 528) 1920 жылдардың басында халықаралық көші-қон саласындағы КСРО саясатының бастапқы негіздері еуропалық мемлекеттерден ерекшеленетін принципте тұжырымдалды. Бастапқы негіздер, ең алдымен, буржуазияның саяси құқықтарынан айыру және шетелдік еңбекшілерге саяси құқықтар беру дегенді білдіреді. Сонымен қатар, эмиграцияға кездейсоқ түскен немесе мәжбүрленген адамдарға Кеңестік Ресейге қайта оралуға мүмкіндік беру қажет болды. 1920 жылдардың басында РКФСР-да болған шетелдіктердің құқықтық жағдайын анықтау қажет болды. Халықаралық көші-қон динамикасында 1922 жылғы «РКФСР азаматтарының және шетелдіктердің шетелге шығуына жол беру» декреті үлкен рөл ойнады. (Права и обязанности иностранцев, опантов и беженцев по международным договорам и по постановлениям советской власти (С октября 1917 г. по октябрь 1921 г.) РКФСР 1918 жылғы Конституциясы бұрынғы Ресей империясының аумағында тұрған шетелдік азаматтарға ресейлік азаматтармен тең саяси құқықтарды берді. РКФСР саясаты халықаралық экономикалық көші-қон мәселесіне аталған сипаттағы коммунистік қозғалыстың көзқарасын көрсете білді. Мемлекетте белгілі бір уақыт өмір сүру арқылы азаматтық беру туралы мәселені байланыстыратын еуропалық мемлекеттердің заңдарынан айырмашылығы, болашақ КСРО-ның заңнамасы ондай шектеулерден бас тартты. Шетелдіктердің әртүрлі топтарының жағдайы елдің саяси, экономикалық мүдделерін ескере отырып одан әрі түзетіліп отырды.

Қоныс аудару саясаты және оның бір бөлігі ретінде еңбек көші-қоны саласындағы саясат 1917 жылдың қазанынан кейін түбегейлі өзгерді. Жас Кеңестік республика гомогенді халық-шаруашылық аумағын құруды талап ететін индустриализм және интернационализм идеалдарын

қолданды. Кеңестік кезеңде қоныс аударудың мемлекеттік маңыздылығы ретінде қоныс аудару органдарын құру, қоныс аударудың материалдық базасы болып табылатын жеңілдіктер жүйесін қалыптастыруды айрықша белгілеп, қоныс аудару қозғалысының ынталандыруына әкеп соқты.

Әсіресе мигранттардың ағымы 1917 жылы қазанда Кеңес өкіметінің орнауы мен Азамат соғысы аяқталғаннан кейін байқалды. Өртүрлі елдердің жұмысшылары мен саясаткерлері КСРО-ның болашақ жоспарындағы марксистік идеялардың жүзеге асырылуын көріп, олардың бүкіл әлемге теңдік пен әділетті мемлекет құру туралы шақыруына қызығушылық танытты. Көбісі Кеңестік Ресейге шын жүректен, жаңа өмір іздеп, басқалары саяси себептермен өз елдеріндегі қудалаудың әсерінен көшіп кетті. Мигранттардың көбі Мәскеуді өздерінің жаңа тұрғылықты жері ретінде елдің қоғамдық және саяси өмірін шоғырландыру орталығы ретінде таңдады. Белсенді ұстанымды сақтап, революциялық оқиғалардың орталығында болғысы келетіндер Мәскеуге жол тартты. Қоныс аударған коммунистер мен басқа да шетелдік қоғамдық партиялар мен қозғалыстардың өкілдері жаңа мемлекеттің құрылысына қосылуы үшін арнайы ұйымдар құрылды. (Сон, 2012: 215-218) Елдің әлеуметтік-мәдени өміріне саяси эмигранттардың ықпалдасуы мәселелерімен БК(б)П Мәскеу комитеті жанындағы өзге ұлттар бөлімі айналысты. Халықаралық аренада революционерлерді қолдау мен революциялық күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымы айналысып, әлемнің 20 шақты мемлекеттерінде өздерінің бөлімшілері саяси мигранттарға көмек беріп отырған. 1930-шы жылдардың ортасына дейін аталмыш ұйым КСРО визаларын беру ісімен айналысты. Мигранттар мәселелерімен айналысатын мемлекеттік органдар мен ұйымдар жағдайды мынадай түрде көрді: «...Буржуазиялық елдерде күшейген реакция күн сайын билік тарапынан қудалаудың салдарынан Кеңестік Ресейге қашуға мәжбүр болған саяси эмигранттардың санын арттыруда». КСРО-дағы саяси көші-қон мәселесі бойынша кеңес өкіметінің ұстанымы осындай болды. 1923 жылы Мәскеуде Германия, Болгария, Венгрия, Латвия, Польша, АҚШ, Югославия, Греция, Италия, Түркия, Франция елдерінен шамамен 2000 мигранттар қоныс аударды.

Әлемнің көптеген елдері әлі мойындамаған жас Кеңес Үкіметі үшін бұл маңызды көрсеткіш болды. Мигранттардың ішінде революциялық оқиғаларға және шетелдік коммунистік партиялардың қызметіне қатысқан коммунистердің саны көп болды. Саяси эмигранттардың КСРО-ға келуі қуанышпен қабылданғанына қарамастан, жаңа өмір сүру жағдайларына үйренуінің күрделілігіне әсіресе, тілді білмейтіндіктен олардың Ресейдің қоғамдық-саяси өміріне қатысуы шектелді. Көшіп-қонушылардың барлығы басқа ортаға түсіп, жаңа мәдени және саяси жұмыстарға табысты кірісіп кете алмады. Революция күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымының Орталық комитетіндегі Мигранттар жөніндегі комиссардың меморандумында айтылғандай, «орыс тілін жетік білмегендіктен Ресейдің саяси өміріне қатысу мүмкіндігінен айырылып, олар құлдырау қаупіне ұшырайды. Өз-өзіне қол жұмсау және психологиялық күйзеліске ұшырағандар анықталды. Бұл мигранттар КСРО-ға жоғары рухани көзқараспен келіп, бірақ бірқатар факторлардың әсерінен олар жабырқаулық танытып, өкінішке батады». Бұл жағдайда 1923 жылдан бастап Мәскеуде көшіп-қонушылардың саяси өмірін дамыту бойынша жұмыс басталды. Көшіп-қонушылардың жергілікті жұмысшылармен қарым-қатынасы ерекше орын алып, оларға КСРО-дағы «шынайы» өмір көрсетілді: «...Әрбір өткізілген экскурсия мигранттарға көп түсінік береді, зауыттарда олар кеңес шаруашылығының құрылысшыларымен кездесіп, социалистік құрылыс жағдайымен танысады». Жаңадан келген көшіп-қонушылар ұлттық топтарға біріктіріліп, олардың саны 300 адамға дейін жетті. Олардың ұлттық клубтарында Лениндік және Марксистік үйірмелер жұмыс істеді, ал ЖОО мен институт оқытушылары оларға өзекті саяси мәселелерге арналған дәрістер оқыды. Сонымен қатар, саяси эмигранттардың өздері өз отандарындағы істің жағдайы туралы баяндама жасады. (Крякин, 2015: 30)

1920-шы жылдары КСРО-ға келген басқа елдердің азаматтарының арасында әр түрлі әлеуметтік топтардың өкілдері, әр түрлі кәсіптегі мамандар болды. Көшіп-қонушылардың жеткілікті және білім деңгейі, олардың діни сенімі, ұлты мен жасы әртүрлі болған. Алайда, мигранттардың басым көпшілігі саяси себептер бойынша Кеңес Одағында қоныс аударуға бел буды. Көптеген адамдар үшін бұл қаржылық қажеттілік емес, шынайы идеялық сенім, жалпыға бірдей әділдік мемлекетінде өмір сүру деген үмітпен қоныс аударды. Әрине РКФСР осындай үміт берді. КСРО-дағы көшіп-қонушылардың негізгі ағыны елдегі саяси жағдайлардың өзгеруіне байланысты 1920-жылдардың соңында тоқтатылды. Көптеген көшіп-қонушылар КСРО-дан 1930-шы жылдардың басында кеткенмен, бірқатар мамандардың бір бөлігі индустрияландыру кезеңінде КСРО-да жұмыс істеуді жалғастырды. Өкінішке орай, 1930 жылдардың соңында Мәскеуде тұратын мигранттардың көбісі саяси қуғын-сүргінге ұшыраған. Бірақ олар Кеңес үкіметінің дамуына, Кеңес қоғамы үлкен үлес қосқып мен Мәскеудің 1920-1930 жылдардағы қоғамдық-саяси өмірінде маңызды рөл атқарған. Мәскеудің әр түрлі саяси және қоғамдық ұйымдарының қызметі аталмыш көшіп-қонушылардың бейімделуі үшін қолайлы жағдай жасауда үлкен рөл атқарды. (Крякин, 2015: 29)

Шетелдік азаматтардың мәртебесінің негіздері ең жоғары құқықтық деңгейде – Кеңес Үкіметінің конституциясында айқындалған. КСРО-ның Негізгі Заңына сәйкес Кеңес Үкіметіне қоныс аударған шетелдіктер саяси пана алуға құқылы болды: «КСРО саяси қызметі үшін немесе діни нанымдары үшін қудалауға ұшыраған барлық шетелдіктерге саяси пана құқығын береді». Саяси пана алу құқығы 1936 жылғы 5 желтоқсандағы Негізгі Заңда расталды. КСРО Конституциясының 129-бабында: «КСРО еңбекшілердің мүдделерін қорғау немесе ғылыми қызмет немесе ұлт-азаттық күрес үшін қудаланатын шетел азаматтарына саяси пана құқығын береді» (Липатов, Савенков, 1957: 12) КСРО-ға келген саяси эмигранттарды қабылдау және одан әрі қызмет көрсету мәселелерін шешу мақсатында Революция күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымының арнайы бөлімі – саяси эмигранттар бөлімі құрылды. Аталмыш бөлім Революция күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымының Президиумына бағынып, келесі міндеттерді орындауға кіріскен: 1) Мәскеуге келген саяси эмигранттарды қабылдауға, оларды КСРО аумағында қоныстандыру және КСРО аумағында орналасқан саяси эмигранттарды тіркеуді ұйымдастыру; 2) саяси эмигранттарға, Революция күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымының Орталық Комитетімен нормалар мен қызмет түрлерін белгілеу кезінде материалдық көмек көрсету (жұмыс, пәтер іздеуде жергілікті ұйымдар мен кәсіподақ органдарының көмегімен емдеу, техникалық қызмет көрсету); 3) тиісті партиялық ұйымдармен және кеңестік институттармен бірге саяси эмигранттар арасында саяси және ағарту жұмыстарын ұйымдастырумен байланысты жоспарларды құру, олардың КСРО-да социализм құруға ертерек қатысу мүмкіндігін қамтамасыз ету және оларды отандарына оралғаннан кейін революциялық жұмысқа дайындау; 4) саяси эмигранттардың орталық үйін және саяси эмигранттардың жергілікті ұйымдарын басқару. (РГАСПИ. Ф. 539. Оп.2. Д.426. Л.29.)

Негізінен Германиядан, саяси мигрант мәртебесін алған және КСРО-ға кіруге және ұзақ тұруға рұқсат алған көшіп-қонушылар жұмысқа орналасқанға дейін мынадай жеңілдіктерге ие болды 1) тегін тұрғын үй; 2) тегін тамақтану; 3) олар үшін барлық қажетті киім-кешектер беру; 4) айына 50 сом ақшалай жәрдемақы; 5) медициналық қызмет көрсету (амбулаторлық, ауруханалық және санаториялық); 6) жұмыс іздеуге жәрдемдесу; 7) КСРО-да болу құқығына тиісті құжаттарды алуға жәрдемдесу, сондай-ақ шетелде қалдырылған заттарды КСРО-ға тасымалдау; 8) шетелде қалған отбасыларға белгіленген мөлшерлері мен мерзімдеріне сәйкес қаржылай жәрдемдесу; 9) олардың отбасыларының КСРО-ға келуіне жәрдемдесу.

Жұмысқа қабылданғаннан кейін эмигранттар айлық жалақы мөлшерінде ақша алып отырды, ал егер олар басқа қалаларға кетсе, онда жол жүру шығындарын Революция күресшілеріне

халықаралық көмек көрсету ұйымы төледі. Егер қайта даярлау немесе жаңа біліктілік алу қажет болса, Революция күресшілеріне халықаралық көмек көрсету ұйымының Орталық комитеті қайта даярлау кезінде саяси эмигранттарға орташа жалақы мөлшерінде материалдық көмек көрсетті (Манукян, 2004: 52).

1924 жылдың ортасында біртұтас одақтық азаматтық туралы ереже бекітілді. Демек, кеңестік социалистік республикалардың барлық азаматтары үшін бірыңғай кеңес азаматтығы берілді. КСРО-да тұратын, жұмысшы табына жататын немесе басқалардың еңбегін пайдаланбаған шетелдік азаматтарға КСРО азаматтарымен тең барлық саяси құқықтарға ие болды. Азаматтық берудің ең қарапайым тәсілі еңбек кәсібі бар жұмысшы табына жататын немесе шетелдік жұмыс күшін пайдаланбайтын шаруа қожалықтарына жататын шетелдіктерге, сондай-ақ «саяси қуғын-сүргінге ұшырап, КСРО-дан пана іздеген шетелдіктерді» іріктеуді қамтыды. Аймақтық атқарушы комитеттер, сондай-ақ одақтас республикалардың орталық атқарушы комитеттері осындай өзге елдің адамдарына азаматтық берді. Шетелде тұратын азаматтардың азаматтығын алу процедурасы күрделене түсті. Бұл жағдайда одақтас республикалардың орталық атқарушы комитеттері мен КСРО Орталық Атқару комитетінің дипломатиялық және консулдық органдар арқылы жүзеге асырылатын шешімдері қажет болды. Одақтың азаматтығынан шығуға одақтас республикалар Орталық атқарушы комитетінің немесе КСРО Орталық Атқару Комитетінің шешімімен рұқсат етілді. КСРО азаматтығынан айырудың себептері: а) 1923 жылғы 6 шілдеге дейін жарияланған одақтас республикалардың заңдарымен немесе КСРО заңдарымен азаматтықтан айыру; ә) КСРО-ның немесе одақтас республикалардың органдарының рұқсатымен немесе рұқсатынсыз елден кетіп, оралмаған; б) заңда белгіленген тәртіппен одақтық азаматтықтан шығу. Нәтижесінде, 1920 жылдардың ортасында, негізінен КСРО азаматтығын алу және КСРО азаматтығынан шығару ережелерін қамтитын бүкіл КСРО бойынша халықаралық көші-қонды реттейтін заңнамалық база құрылды. (Моисеенко, 2017: 112)

Миграциялық процесс арқылы келген шетелдік азаматтардың жоғарыда аталған санаттарынан басқа Кеңес мемлекеті шақырған шетелдік жұмысшылар мен білікті мамандар санаты ерекше және неғұрлым мұқият қарауға жатады. Революциядан кейінгі Ресейде экономикада жұмыспен қамтылған халық санының күрт қысқаруы елдің әлеуметтік-экономикалық дамуын тежеді. Бұл жағдай мемлекетті экономиканы көтеруге жетіспейтін еңбек ресурстарын шетелден мақсатты түрде тарту туралы ойлануға мәжбүр етті. Яғни, шетелде сатып алынған құрал-жабдықтармен өнеркәсіптік құрылыс процестеріне жүгіне алатын шетелдік жұмысшыларды ауқымды тарту туралы шешімдер шығарылған. Мемлекет ірі және ұсақ өнеркәсіп кәсіпорындарында жұмыс істеу үшін жұмысшылар мен жоғары білікті мамандарды жалдады. Шетелдік мамандар кеңес кәсіпорындарына келісім-шарт негізінде сарапшылар, кеңесшілер және тіпті мұғалімдер ретінде шақырылды.

Азамат соғысының аяқталуымен еңбек көші-қонын реттеудің сол кездегі жүйесі тиімсіз болды. Көші-қон ағындарын басқарудың, шетелдік жұмыс күшінің ұсынысы мен сұранысын бақылаудың нақты тетіктерінің жоқтығымен байланысты 1920-1921 жылдардағы көптеген проблемалар және осы мәселенің құқықтық жағындағы олқылықтар көші-қон саясатына айтарлықтай өзгерістер енгізуге себеп болды. Бұл еңбек ауылшаруашылық және өндірістік миграция және қайта көшу мәселелерін шешетін мемлекеттік қызметті құрудың негізін қалады. Өнеркәсіптік және ауылшаруашылық миграцияны реттеу және жеңілдету үшін 1922 жылы 25 қазандағы Халық Комиссарлар Кеңесінің қаулысымен, еңбек, ауылшаруашылық және өнеркәсіптік миграция және эмиграция бойынша Еңбек және Қорғаныс кеңесінің тұрақты комиссиясын (КОМСТО) құрады. Комиссияның құқықтары мен міндеттері РСФСР Халық Комиссарлар Кеңесінің ережесімен анықталды. Тиісінше, еңбек көші-қонының негізгі бақылаушысы ретінде Халық шаруашылығы Жоғарғы Кеңесі жанында жұмыс істеген

өнеркәсіптік миграциялық басқарманы 1922 жылғы 10 мамырдағы Еңбек және Қорғаныс кеңесінің тұрақты комиссиясына жіберілді. 1922 жылғы 22 қарашадағы «Еңбек және Қорғаныс Кеңесінің ауылшаруашылық және өнеркәсіптік көші-қонды реттеу жөніндегі тұрақты комиссиясы туралы» ережеде комиссияның функциялары толық сипатталған. Еңбек және қорғаныс кеңесі келесі қызметтермен айналысады:

- «КСРО үшін қажет мигранттар мен қайта көшіп келушілердің ауылшаруашылық және өнеркәсіптік топтарын құру және Ауылшаруашылық және Өнеркәсіптік Халық Комиссариатына тиесілі кәсіпорындарына жіберу, сондай-ақ бос жатқан жерлерді мигранттарға қолдануға беру.

- Жеке мигранттардың және жоғарыда аталған санаттағы мигранттардың бүкіл тобының КСРО-ға кіруін, сондай-ақ олардың порттар мен шекара бекеттеріне кіруін қадағалау.

- Кедендік рәсімдерді жүргізуге және мигранттар мен олардың әкелінген көліктері мен басқа да мүліктерін белгіленген жерге тасымалдауға жәрдемдесу.

- Иммигранттарға несие, қажетті материалдар мен түрлі жеңілдіктер беру бойынша және жұмысты ұйымдастыру кезеңіндегі көмек беру.

- Шекарадан заңсыз өтумен қарсы күрес. (Павлова, 2016: 45)

БК(б)П 16-шы съезі КСРО-ға 40 мың шетелдік жұмысшы мен мамандарды тартуды мақұлдады. Елдегі партия басшылығының бастамасымен индустрияландыру мәселелерін шешуге қатысу үшін шетелдік жұмысшылар мен мамандарды тарту аясында қуатты үгіт-насихат науқаны басталды. Бұл науқанның негізі сол кезде жұмыс жағдайында өте танымал болған халықаралық пролетарлық ынтымақтастық идеясы болды. (БК(б) П XVI съезінің стенографиялық хаттамасы, 1931: 728)

Қорытынды

1920-1930 жылдары шетелдіктердің КСРО-ға қарқынды көшуін тудырушы факторлары анықталды. Мысалы: КСРО-ға ағынмен Еуропа мен Шығыс елдерінен келген саяси қуылған мигранттар, коммунистік идеяны таратушы интеллигенция мен сенімді коммунистер, КСРО-да саяси панаға ие болған шетелдік революциялық қозғалыстың өкілдері, 1920-шы жылдардың ауыр экономикалық дағдарыс кезінде елдің жедел экономикалық дамуының қажеттілігі мәселелерімен тікелей байланысты, содан кейін 1929-1933 жылдар аралығындағы «Ұлы депрессия» кезеңінде Еуропа мен АҚШ-тан жалдамалы негізінде жұмыс жасап жүрген шетелдік жұмысшылар, «Реэмигранттар» - яғни орыс эмиграциясы өкілдеріне амнистия беру негізінде шетелден қайтып келуі және т.б. (Павлова, 2016: 43)

Әдебиеттер мен деректер тізімі

БК(б) П XVI съезінің стенографиялық хаттамасы. – 1931. – 728 с.

Воробьева О. Д. Миграционные процессы населения: вопросы теории и государственной миграционной политики // Проблемы правового регулирования миграционных процессов на территории Российской Федерации / Аналитический сборник Совета Федерации ФС России. – 2003. – № 9 (202). – 35 б.

Крякин Е.Н. Политические мигранты в Москве в 1920–1930-е годы. 2015. – 29 с.

Липатов А.А., Савенков Н.Т. История советской конституции (в документах) 1917-1956 гг. – Мәскеу, 1957. – 12 с.

Манукян М.Н. Германская политическая эмиграция в СССР (1933-1941 гг.) Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. 2004. – 52 с.

Моисеенко В.В. Международная миграция в России (СССР) в конце XIX – первой трети XX века. Часть третья. – 2017. – 112 с.

Павлова В.В. Международная трудовая иммиграция в СССР в 1920–1930-е гг. (на материалах РСФСР и Украинской ССР). Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. 2016. – 45 б.

Павлова В.В. Международная трудовая иммиграция в СССР в 1920–1930-е гг. (на материалах РСФСР и Украинской ССР). Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – 42-43 с.

Права и обязанности иностранцев, опантов и беженцев по международным договорам и по постановлениям советской власти (С октября 1917 г. По октябрь 1921 г.). – Пг., 1921.

Сон Ж.Г. Интернациональный клуб политэмигрантов имени Загорского(1920–1930-егг.). – Москва, 2012. – 215-218. – [Электронный ресурс]
<http://www.hse.ru/pubs/lib/data/access/ticket/1393873117bf59ae8a21affd90e05094229761c876/2012%20%D0%A1%D0%BE%D0%BD%20%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%98.pdf> –URL:
 РГАСПИ.Ф. 539. Оп.2. Д.426. Л.29.
 Турубинер А. Гражданство // Энциклопедия государства и права. –Т. I. – 2 шығарылым. / Редакция П. Стучка. – Москва, 1925. – 528 с.

References

- БК(b) Р XVI s'yezinín stenografiyalyk, khattamasy. – 1931. – 728 b. [in Kazakh]
 Vorob'yova O. D. Migratsionnyye protsessy naseleniya: voprosy teorii i gosudarstvennoy migratsionnoy politiki // Problemy pravovogo regulirovaniya migratsionnykh protsessov na territorii Rossiyskoy Federatsii / Analiticheskiy sbornik Soveta Federatsii FS Rossii. –2003. – № 9 (202). – 35 s. [in Russian]
 Kryakin Ye.N. Politicheskiye migranty v Moskve v 1920–1930-ye gody. – 2015. – 29 s. [in Russian]
 Lipatov A.A., Savenkov N.T. Istoriya sovetskoy konstitutsii (v dokumentakh) 1917-1956 gg. – M.: 1957. – 12 s. [in Russian]
 Manukyan M.N. Germanskaya politicheskaya emigratsiya v SSSR (1933-1941 gg.) Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata istoricheskikh nauk. – 2004. – 52 s. [in Russian]
 Moiseyenko V.V. Mezhdunarodnaya migratsiya v Rossii (SSSR) v kontse XIX – pervoy trety XX veka. Chast' tret'ya. – 2017. – 112 s. [in Russian]
 Pavlova V.V. Mezhdunarodnaya trudovaya immigratsiya v SSSR v 1920–1930-ye GG. (Na materialakh RSFSR i Ukrainskoy SSR). Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata istoricheskikh nauk. –2016. –45 s. [in Russian]
 Prava i obyazannosti inostrantsev, optantov i bezhentssev po mezhdunarodnym dogovoram i po postanovleniyam sovetskoy vlasti (S oktyabrya 1917 g. Po oktyabr' 1921 g.). – Pg., 1921. [in Russian]
 Сон Ж.Г. Интернациональный клуб политэмигрантов имени Загорского (1920–1930-е гг.)– [Electron. resource]– URL:<http://www.hse.ru/pubs/lib/data/access/ticket/1393873117bf59ae8a21affd90e05094229761c876/2012%20%D0%A1%D0%BE%D0%BD%20%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%98.pdf>[in Russian]
 РГАСПИ. Ф.539 Оп.2. Д.426. Л.29. [in Russian]
 Турубинер А. Гражданство // Энциклопедия государства и права. – Т. I. – 2 шығарылым. / Редакция П. Стучка. – М.: 1925. – 528 с. SSR. [in Russian]

МАЗМҰНЫ

Абдилдабекова А.М., Телеуова Э.Т., Кабдолдина К.К. РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ САЯСАТЫ АЯСЫНДАҒЫ МЕТРОПОЛИЯ МЕН КОЛОНИЯНЫҢ АРАҚАТЫНАСЫ	5
Абылхожин Ж.Б. ИНДУСТРИЯЛАНДЫРУДЫҢ ЖҰМЫС КҮШІ.....	18
Абылхожин Ж.Б., Крупко И.В. ДӘУІРІНДЕГІ ТАРИХИ ЖАДТЫҢ ДИАЛЕКТИКАСЫ.....	31
Айтқазина М.М., Шамшиева Г.С. ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ АРДАГЕРЛЕРІНІҢ ӘСКЕРИ МҰРАСЫ	40
Алгожаева Н.С., Шашаев Ә.А., Зикирбаева В.С. МҰРАЖАЙ ТОПТАМАЛАРЫНДАҒЫ ФОТОМАТЕРИАЛДАРДЫҢ ДЕРЕКТЕМЕЛІК МАҢЫЗЫ.....	51
Арпова А.Д. МАРАТ МҰҚАНОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ОРТА ЖҮЗ РУЛАРЫНЫҢ ТАРАЛУ АЙМАҚТАРЫ.....	62
Ахметжанова А.Т. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӘЙЕЛДЕР ҚОЗҒАЛЫСЫ ТАРИХЫНАН.....	71
Әлімбаев Қ.С. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ДӘУІРІНДЕГІ ЭЛИТА МЕН ХАЛЫҚТЫҢ ДІНИ ҰСТАНЫМДАРЫ (Ибн Рузбихан және Мұхаммед Әуез еңбектері бойынша).....	81
Әминов Т.М. ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОЛАТ МАГИСТРАЛЬДАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ (ТАРИХИ КӨЗҚАРАС).....	91
Әміржанова Н.С. ЛАТЫН ӘЛПБИЛІ ҚАЗАҚ ЖАЗУЫНЫҢ ТАРИХИ ТАҒЫЛЫМЫ: ШЕТТІЛДІК СӨЗДЕРДІҢ ЖАЗЫЛУЫ (1929-40 жж.).....	112
Әшім Б.Ә. ДОҒЫЗТАУДАҒЫ БЕСБАЙ ЖӘНЕ ИЗЕНАҒАШ ДІНИ-ТҰРҒЫН КЕШЕНДЕРІНІҢ МЕШІТТЕРІ.....	126
Джолдыбаева У.М., Қозыбақова Ф.А. ЖАҒАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАН МЕН ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ЭКОЛОГИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ.....	134
Жаппасов Ж.Е., Тасилова Н.А., Кулмесканова С.С. ТӘУЕКЕЛ ХАННЫҢ БИЛГІ ТҰСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ-ОРЫС ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАРЫ.....	146
Жұматов Д.С. ІС ҚАҒАЗДАРЫН ЖҮРГІЗУДІ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ КӨШІРУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ЗАРДАПТАРЫ.....	161
Закарья Р. 1920-1930 ЖЖ. ШЕТЕЛДІК САЯСИ ЖӘНЕ ЕҢБЕК МИГРАНТТАРЫНА ҚАТЫСТЫ КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ САЯСАТЫ	169
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С. XVIII ҒАСЫРДАҒЫ РЕСЕЙ ӨКІМЕТІНІҢ ҚАЗАҚСТАННЫҢ СОЛТҮСТІК АЙМАҒЫНДАҒЫ САЯСИ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАДАМДАРЫ	177
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С. XIX ҒАСЫРДАҒЫ ПЕТРОПАВЛ ҚАЛАСЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭТНИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ.....	191
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С. XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН	202
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С. КЕҢЕСТІК БІЛІК ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӨКІМШІЛІК-ТЕРРИТОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ (XX ғ. бас. Солт. Қазақстан өңірі мысалында).....	216
Ибраева А.Ғ., Темірханова А.С. ҚАЗАҚСТАННЫҢ СОЛТҮСТІК ӨңІРІН ЗЕТТЕУДІҢ ТАРИХНАМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	233
Иембекова М.О., Божеева Б.З. ҚАЗАҚСТАН-ӘЗЕРБАЙЖАН: ӨЗАРА ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ ӘЛЕУЕТІ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	244
Кабдушев Б.Ж., Құдайбергенұлы Б. ҚАЗАҚСТАН ӨНЕРКӘСІБІН ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУ ЖЫЛДАРЫНДА ЖӘНЕ НЫҒМЕТ НҰРМАҚОВ (1924-29 жж.).....	258

Кәрібаев Б.Б., Нұртазина Н.Д. ӨЗ-ЖӘНІБЕК ХАННЫҢ ТАРИХИ ТҮЛҒАСЫ (шығыс нарративтері мен қазақтың шежіре аңыздары негізінде).....	274
Қалыбекова М.Ч. ЖАЗАЛАНҒАН ХАЛЫҚТАР: ҚАЗАҚ ЖЕРІНЕ ХАЛЫҚТАРДЫ ДЕПОРТАЦИЯЛАУ ТАРИХЫНАН.....	295
Қанағатова Н. ТҰРМЫС-САЛТ ЖЫРЛАРЫНЫҢ ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ НҮСҚАЛАРЫНЫҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ КОНТЕКСТІ.....	312
Қасенова А.Д., Құрманқұлов Ж., Сүйіндікова М.Қ., Утубаев Ж.Р. ҮҮІРЕК ҒИБАДАТХАНАСЫНА ЖҮРГІЗІЛГЕН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ АЛҒАШҚЫ ҚОРТЫНДЫЛАРЫ.....	327
Құдайбергенұлы Б., Кабдушев Б.Ж., Қозыбаева М.М. ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ПАВЛОДАР ҚАЛАСЫ.....	337
Құрманалиева А.Д., Хумархан Ж. ӘЛЕУМЕТТІК ТОП ҰҒЫМЫ АЯСЫНДА ДІНИ ЖАМАҒАТТАРДЫҢ ПАЙДА БОЛУЫ МӘСЕЛЕСІ.....	352
Мұқаметханұлы Н., Бейсенбаев О. COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА «БІР БЕЛДЕУ – БІР ЖОЛ» ИНИЦИАТИВАСЫН ІСКЕ АСЫРУДЫҢ СЫН-ҚАТЕРІ	368
Мұхатова О. ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР ТАРИХЫНЫҢ ПОСТКЕҢЕСТІК КЕЗЕҢДЕ ЗЕРТТЕЛУІ (1992-2019 жж.).....	378
Өмірбекова Ж. ЕУРАЗИЯ КӨШПЕЛІЛЕРІНІҢ ЭТНОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ АЛҒЫШАРТТАРЫ	390
Садвокасова З.Т., Мухатова О.Х. XIX ҒАСЫРДА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ХАЛЫҚ КӨТЕРІЛІСТЕРІНІҢ ЖЕТЕКШІЛЕРІ (ресейлік мерзімді баспасөз материалдары бойынша).....	402
Сарыбаев М., Диканбаева А. ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕГІ ҚАЗАҚ-ФРАНЦУЗ ҚАТЫНАСТАРЫНДАҒЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ САЛАСЫ.....	411
Сұлтангазы Г.Ж., Мукатаева Л.К. ЗАМАНАУИ ҚАЗАҚСТАН ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ТАРИХИ ЖАДЫ: ҚАҺАРМАНДАР МЕН ІШКІ МӘНДЕРДІ ІЗДЕУ	420
Толамисов А.Ғ., Айдынбекұлы А. ПАТРИОТИЗМ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	429
Тоқтабай А.У. ҒҰНДАРДЫҢ АТТЫ ӨСКЕРЛЕРІ.....	439
Тоқтабай А.У. ҚАЗАҚТЫҢ АЛҒАШҚЫ КӘСІПҚОЙ ЭТНОГРАФТАРЫНЫҢ БІРІ ҚҰСАЙЫН ТӘКЕЖАНҰЛЫ.....	452
Тоқтабай А.У., Карамендина М.Ө. ТАШКЕНТ ҚАЛАСЫНДАҒЫ МАЛ ПІРЛЕРІНЕ ҚАТЫСТЫ ҒҰРЫПТЫҚ ЕСКЕРТКІШТЕР (ЗЕҢГІ БАБА, ШОПАН АТА МАЗАРЛАРЫ).....	460
Түлешова У.Ж., Галимов Е.А. ҚАЗАҚ ДВОРЯНДЫҒЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУІ: XIX ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ӨЗГЕРІСТЕР ТУРАЛЫ.....	472
Уалтаева А.С., Бидахметова Ш.Б. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЭТНОСАРАЛЫҚ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ МЕХАНИЗМДЕРДІ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ	483
Уалтаева А.С., Пернекулова М. ЭТНОСАРАЛЫҚ ТӨЗІМДІЛІКТІ НЫҒАЙТУДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫНЫҢ РӨЛІ.....	492
Ужкенов Е.М., Шотанова Г.А. ӨТКЕН ҒАЛАМДЫҚ ПАНДЕМИЯҒА ШОЛУ: ИНФЕКЦИЯЛАР ЖӘНЕ ТАРИХИ ҮДЕРІСТІҢ ЖАЛПЫ БАРЫСЫ	502
Уралбаева Ж. Г.А. КУШАЕВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН АРХЕОЛОГИЯСЫ (Г.А. Кушаевтың 95 жылдығына арналған).....	515

Шалғынбай Ж.	
КЕҢЕС ДӘУІРІНЕ ДЕЙІНГІ ҚАЗАҚ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТ БАСЫЛЫМДАРЫ.....	523
Шалекенов М.У.	
ОРТАҒАСЫРДАҒЫ БАЛАСАҒҰН ЭТИМОЛОГИЯСЫ.....	536
Шапиева Г.	
ҚЫТАЙДАҒЫ МИГРАЦИЯЛЫҚ ҮДЕРІСТЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ (XX ғ. аяғы – XXI ғ. басы).....	548
Шаяхметов Н.У., Байшов Б.Б., Четин Нұр	
КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘРТЕБЕСІН АЙҚЫНДАУ: ТАРИХ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢ.....	560
Шілдебай С.Қ.	
ҚАЗАҚ АКСР ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫНАН.....	583

СОДЕРЖАНИЕ

Абдилдабекова А.М., Телеуова Э.Т., Кабдолдина К.К. ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕТРОПОЛИИ И КОЛОНИИ В КОНТЕКСТЕ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ.....	5
Абылхожин Ж.Б. РАБОЧАЯ СИЛА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ.....	18
Абылхожин Ж.Б., Крупко И.В. ДИАЛЕКТИКА ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ В ЭПОХУ АРХЕОМОДЕРНА.....	31
Айтказина М.М., Шамшиева Г.С. ВОЕННОЕ НАСЛЕДИЕ ВЕТЕРАНОВ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ	40
Алгожаева Н.С., Шашаев А.К., Зикирбаева В.С. ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКАЯ ЗНАЧЕНИЕ ФОТОМАТЕРИАЛОВ В КОЛЛЕКЦИЯХ МУЗЕЕВ.....	51
Арпова А.Д. ТЕРРИТОРИЯ РАССЕЛЕНИЯ ПЛЕМЕН И РОДОВ СРЕДНЕГО ЖУЗА В ТРУДАХ М.МУКАНОВА	62
Ахметжанова А.Т. ИЗ ИСТОРИИ ЖЕНСКОГО ДВИЖЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	71
Алимбаев К.С. РЕЛИГИОЗНЫЕ ВОЗЗРЕНИЯ ЭЛИТЫ И МАССЫ КОЧЕВНИКОВ К ЭПОХУ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА (по трудам Ибн Рузбихана и Мухаммада Аваза).....	81
Аминов Т.М. ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СТАЛЬНЫХ МАГИСТРАЛЕЙ КАЗАХСТАНА (ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ).....	91
Амиржанова Н.С. ИСТОРИЯ КАЗАХСКОЙ ПИСЬМЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ЛАТИНСКОЙ ГРАФИКИ: НАПИСАНИЕ ИНОЯЗЫЧНЫХ СЛОВ (1929-1940 гг.).....	112
Ашим Б.А. МЕЧЕТИ КУЛЬТОВО-ЖИЛИЩНЫХ КОМПЛЕКСОВ БЕСБАЙ И ИЗЕНАГАШ В ДОНЫЗТАУ	126
Джолдыбаева У.М., Козыбакова Ф.А. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА И СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	134
Жаппасов Ж.Е., Тасилова Н.А., Кулмесканова С.С. КАЗАХСКО-РУССКИЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ВО ВРЕМЕНА ПРАВЛЕНИЯ ТАУЕКЕЛ ХАНА	146
Жуматов Д.С. ВВЕДЕНИЕ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА В ДЕЛОПРОИЗВОДСТВО: ПРОБЛЕМЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ.....	161
Закарья Р. ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО СОЮЗА ПО ОТНОШЕНИЮ К ИНОСТРАННЫМ ПОЛИТИЧЕСКИМ И ТРУДОВЫМ МИГРАНТАМ В ПЕРИОД 1920–1930 гг.....	169
Ибраева А.Г., Темирханова А.С. ПОЛИТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ШАГИ РОССИЙСКОЙ ВЛАСТИ В СЕВЕРНОМ РЕГИОНЕ КАЗАХСТАНА В XVIII ВЕКЕ (на основе материалов по истории г. Петропавловска).....	177
Ибраева А.Г., Темирханова А.С. СОЦИАЛЬНО-ЭТНИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ГОРОДА ПЕТРОПАВЛОВСКА В XIX ВЕКЕ.....	191
Ибраева А.Г., Темирханова А.С. СЕВЕРНЫЙ КАЗАХСТАН В НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....	202
Ибраева А.Г., Темирханова А.С. АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ КАЗАХСТАНА В СИСТЕМЕ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ (на примере Северного региона Казахстана в начале XX века).....	216
Ибраева Г., Темирханова А.С. ВОПРОСЫ ИСТОРИОГРАФИИ СЕВЕРНОГО РЕГИОНА КАЗАХСТАНА.....	233
Иембекова М.О., Бюжеева Б.З. КАЗАХСТАН-АЗЕРБАЙДЖАН: ПОТЕНЦИАЛ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ВЗАИМНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	244
Кабдушев Б.Ж., Құдайбергелулы Б. Н. НУРМАКОВ И ВОССТАНОВЛЕНИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА В 1924-1929 гг.....	258

Карибаев Б.Б., Нуртазина Н.Д. ИСТОРИЧЕСКАЯ ФИГУРА КАЗАХСКОГО ХАНА АЗ-ДЖАНИБЕКА (на основе восточных нарративов и генеалогических мифов казахов).....	274
Калыбекова М.Ч. НАКАЗАННЫЕ НАРОДЫ: ИЗ ИСТОРИИ ДЕПОРТАЦИИ НАРОДОВ В КАЗАХСТАН.....	295
Канагатова Н. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЙ КОНТЕКСТ ТЕКСТОВ НАРОДНЫХ И СОВРЕМЕННЫХ БЫТОВЫХ-ОБРЯДОВЫХ ПЕСЕН	312
Касенова А.Д., Курманкулов Ж., Суюндикова М.К., Угубаев Ж.Р. ПЕРВОНАЧАЛЬНЫЕ ИТОГИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ РАБОТ НА СВЯТИЛИЩЕ УНИРЕК	327
Құдайбергелұлы Б., Кәбдушев Б. Ж., Қозыбаева М.М. ГОРОД ПАВЛОДАР В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ.....	337
Курманалиева А.Д., Хумархан Ж. ПРОБЛЕМА ВОЗНИКНОВЕНИЯ РЕЛИГИОЗНЫХ ОБЩИН В КОНЦЕПЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ ГРУПП.....	352
Мукаметханұлы Н., Бейсенбаев О. ВЫЗОВЫ В РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВЫ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ» В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19.....	368
Мухатова О. ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ В КАЗАХСКОЙ СТЕПИ В ПОСТСОВЕТСКИЙ ПЕРИОД (1992-2019 гг.).....	378
Омирбекова Ж. ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОЭКОЛОГИЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ КОЧЕВНИКОВ ЕВРАЗИИ (по материалам российских исследователей XVIII в.).....	390
Садвокасова З.Т., Мухатова О.Х. ПРЕДВОДИТЕЛИ НАРОДНЫХ ВОССТАНИЙ В КАЗАХСТАНЕ XIX ВЕКА.....	402
Сарыбаев М., Диканбаева А. КАЗАХСТАНСКО-ФРАНЦУЗСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	411
Сұлтангазы Г.Ж., Мукатаева Л.К. ИСТОРИЧЕСКАЯ ПАМЯТЬ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА: ПОИСКИ ГЕРОЕВ И СМЫСЛОВ	420
Толамисов А. Г., Айдынбекулы А. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ПАТРИОТИЗМА	429
Токтабай А.У. КОННИЦА ГУННОВ.....	439
Токтабай А.У. ОДИН ИЗ ПЕРВЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЗАХСКИХ ЭТНОГРАФОВ К. ТАКЕЖАНУЛЫ.....	452
Токтабай А.У., Карамендина М.О. КУЛЬТОВЫЕ ПАМЯТНИКИ ТАШКЕНТА, СВЯЗАННЫЕ С ПОКРОВИТЕЛЯМИ ЖИВОТНЫХ.....	460
Тулешова У.Ж., Галимов Е.А. ИССЛЕДОВАНИЕ КАЗАХСКОГО ДВОРЯНСТВА: О СОЦИАЛЬНОМ ПРЕОБРАЗОВАНИИ СТЕПИ В 19 ВЕКЕ	472
Уатаева А.С., Бидахметова Ш.Б. ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	483
Уалтаева А.С., Пернекулова М. РОЛЬ АССАМБЛЕИ НАРОДА КАЗАХСТАНА В УКРЕПЛЕНИИ МЕЖЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ.....	492
Ужкенов Е.М., Шотанова Г.А. ОБЗОР ПРОШЛЫХ МИРОВЫХ ПАНДЕМИЙ: ИНФЕКЦИИ И ОБЩИЙ ХОД ИСТОРИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА.....	502
Уралбаева Ж. Г.А. КУШАЕВ В АРХЕОЛОГИИ КАЗАХСТАНА (к 95-летию Г. А. Кушаева).....	515
Шалгынбай Ж. КАЗАХСКАЯ ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА В ИЗДАНИЯХ ДОСОВЕТСКОГО ПЕРИОДА.....	523

Шалекенов М.У.	
ЭТИМОЛОГИЯ СРЕДНЕВЕКОВОГО БАЛАСАГУНА.....	536
Шапиева Г.	
ОСОБЕННОСТИ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В КИТАЕ (конец XX – начало XXI вв.).....	548
Шаяхметов Н.У., Байшов Б.Б., Четин Нур	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРАВОВОГО СТАТУСА КАСПИЙСКОГО МОРЯ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ	560
Шилдебай С.К.	
ИЗ ИСТОРИИ СТАНОВЛЕНИЯ СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В КАЗАХСКОЙ АССР	583

CONTENTS

Abdildabekova A.M., Teleuova E.T., Kabdoldina K.K. RELATIONS BETWEEN THE MOTHER COUNTRY AND THE COLONY IN THE CONTEXT OF THE POLICY OF THE RUSSIAN EMPIRE	5
Abylkhozhin Zh.B. LABOR FORCE OF THE INDUSTRIALIZATION.....	18
Abylkhozhin Zh.B., Krupko I.V. DIALECTICS OF HISTORICAL MEMORY IN THE AGE OF ARCHAEOMODERN.....	31
Aytkazina M.M., Shamshieva G.S. MILITARY HERITAGE OF THE GREAT PATRIOTIC WAR VETERANS.....	40
Algojaeva N.S., Shashaev A.K., Zikirbaeva V.S. SOURCE OF PHOTOGRAPHY IN MUSEUM COLLECTIONS	51
Arepova A.D. TERRITORY OF DISTRIBUTION OF MIDDLE ZHUZ'SNOMADIC TRIBES IN THE WORKS OF M. MUKANOV.....	62
Ahmetzhanova A.T. FROM THE HISTORY OF THE WOMEN'S MOVEMENT IN KAZAKHSTAN.....	71
Alimbayev K.C. RELIGIOUS VIEWS OF THE ELITE AND THE MASS OF NOMADS IN THE ERA OF THE KAZAKH KHANATE (based on the works of Ibn Ruzbihan and Muhammad Avaz).....	81
Aminov T.M. MAIN STAGES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN'S RAILWAY MAIN LINES (HISTORICAL ASPECT).....	91
Amirzhanova N.S. HISTORY OF KAZAKH WRITING BASED ON THE LATIN ALPHABET: THE WRITING OF FOREIGN WORDS (1929-1940s).....	112
Ashim B.A. MOSQUES OF BESBAY AND IZENAGASH RELIGIOUS-RESIDENTIAL COMPLEXESIN DONYZTAU.....	126
Dzholdybaeva U.M., Kozybakova F.A. ENVIRONMENTAL COOPERATION BETWEEN KAZAKHSTAN AND CENTRAL ASIA COUNTRIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	134
Zhappasov Zh.E., Tasylova N.A., Kylmeskanova S.S. KAZAKH-RUSSIAN DIPLOMATIC RELATIONS DURING THE REIGN OF TAUKE KHAHAN.....	146
Zhumatov D.S. INTEGRATION OF THE KAZAKH LANGUAGE IN OFFICE WORK: PROBLEMS AND CONSEQUENCES.....	161
Zakarya R. POLICY OF THE SOVIET UNION REGARDING FOREIGN POLITICAL AND LABOR MIGRANTS IN THE PERIOD OF 1920-1930.....	169
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. POLITICAL AND ECONOMIC STEPS OF THE RUSSIAN GOVERNMENT IN THE NORTHERN REGION OF KAZAKHSTAN XVIII CENTURY (Based on the materials of Petropavlovsk history).....	177
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. SOCIO-ETHNIC SITUATION OF THE CITY OF PETROPAVLOVSK IN THE XIX CENTURY.....	191
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. NORTH KAZAKHSTAN AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY.....	202
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL ISSUES OF KAZAKHSTAN IN THE SOVIET SYSTEM (on the example of the Northern region of Kazakhstan in the early twentieth century).....	216
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. HISTORICAL ISSUES OF RESEARCH OF THE NORTHERN REGION OF KAZAKHSTAN	233
Iyembekova M.O., Buzheeva B.Z. KAZAKHSTAN-AZERBAIJAN: POTENTIAL AND CURRENT STATE OF MUTUAL COOPERATION.....	244

Kabdushev B.Zh., Kudaibergenuly B.	
N. NURMAKOV AND RESTORATION OF KAZAKHSTANI INDUSTRY IN 1924-1929.....	258
Karibayev B.B., Nurtazina N.D.	
HISTORICAL FIGURE OF KAZAKH KHAN AZ-JANIBEK (based on the eastern narratives and genealogical myths of Kazakhs).....	274
Kalybekova M.Ch.	
PUNISHED PEOPLES: FROM THE HISTORY OF DEPORTATION OF PEOPLES IN KAZAKHSTAN.....	295
Kanagrova N.	
HISTORICAL AND CULTURAL CONTEXT OF TEXTS OF FOLK AND MODERN HOUSEHOLD-RITUAL SONGS.....	312
Kasenova A.D., Kurmankulov Zh., Suyundikova M.K., Utubayev Zh.R.	
INITIAL RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL WORK IN THE SANCTUARY OF UNIREK	327
Kudaibergenuly B., Kabdushev B.Z., Kozybayeva M.M.	
PAVLODAR IN THE YEARS OF THE GREAT PATRIOTIC WA	337
Kurmanaliyeva A.D., Khumarkhan Zh.	
THE PROBLEM OF THE ESTABLISHMENT OF RELIGIOUS COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF SOCIAL GROUPS.....	352
Mukametkhanuly N., Beisenbayev O.	
CHALLENGES IN THE IMPLEMENTING OF «ONE BELT, ONE ROAD» INITIATIVE IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC	368
Mukhatova O.	
STUDY OF THE HISTORY OF NATIONAL LIBERATION MOVEMENTS IN THE KAZAKH STEP IN THE POST-SOVIET PERIOD (1992-2019).....	378
Omirbekova Zh.	
BASES OF FORMATION OF ETHNO-ECOLOGICAL TRADITIONS OF NOMADS OF EURASIA (based on materials from Russian researchers of the eighteenth century).....	390
Sadvokasova Z.T., Muhatova O.Kh.	
THE LEADERS OF THE POPULAR UPRISINGS IN KAZAKHSTAN OF THE XIX CENTURY (based on the materials of the Russian periodical press).....	402
Sarybayev M., Dikanbayeva A.	
KAZAKH - FRENCH RELATIONS IN THE FIELD OF CULTURE AND EDUCATION AT THE PRESENT STAGE...411	
Sultangazy G.Zh., Mukataeva L.K.	
HISTORICAL MEMORY IN THE CONDITIONS OF MODERN KAZAKHSTAN: SEARCH FOR HEROES AND MEANINGS.....	420
Tolamissova A.G., Aidynbekuly A.	
THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF PATRIOTISM.....	429
Toktabay A.U.	
CAVALRY OF THE HUNS.....	439
Toktabay A.U.	
ONE OF THE FIRST PROFESSIONAL KAZAKH ETHNOGRAPHERS K. TAKEZHANULY.....	452
Toktabay A.U., Karamendina M.O.	
THE CULT MONUMENTS OF TASHKENT, ASSOCIATED WITH PROTECTORS OF ANIMALS (SHRINES ZENGI BABA, SHOPAN ATA).....	460
Tuleshova U., Galimov Y.	
RESEARCHING THE KAZAKH NOBILITY: ABOUT SOCIAL CHANGES IN THE 19TH CENTURY STEPPE.....	472
Ualtayeva A.S., Bidakhmetova Sh.B.	
WAYS TO IMPROVE INSTITUTIONAL INTERETHNIC MECHANISMS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	483
Ualtayeva A.S., Pernekulova M.	
STRENGTHENING INTERETHNIC TOLERANCE	492
Uzhkenov E.M., Shotanova G.A.	
OVERVIEW OF THE PAST GLOBAL PANDEMICS: INFECTIONS AND THE OVERALL COURSE OF THE HISTORICAL PROCESS.....	502

Uralbayeva Zh.	
G.A. KUSHAEV IN ARCHEOLOGICAL SCIENCE OF KAZAKHSTAN (to G. A. Kushayev's 95 year).....	515
Shalgynbay J.	
KAZAKH ART LITERATURE IN PUBLIC PUBLICATIONS	523
Shalekenov M.U.	
ETHYMOLOGY OF THE MEDIEVAL BALASAGUN	536
Shapiyeva G.	
FEATURES OF MIGRATION PROCESSES IN CHINA (late XX–early XXIcenturies).....	548
Shayakhmetov N., Baishov B., Çetin Nur	
DETERMINATION OF THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA: HISTORY AND MODERNITY	560
Shildebay S.	
FROM THE HISTORY OF THE FORMATION OF THE HEALTHCARE SYSTEM IN THE KAZAKH ASSR.....	583

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2020. 2(22)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2020.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй